

Heimat in Holland

Beatrice de Graaf

pagina 2 - 3

Sybrand Buma had een beetje gelijk, toen hij voorstelde het Wilhelmus verplicht te stellen en kinderen vaker naar het Rijksmuseum te sturen. Maar niet helemaal. Want niet alleen het zingen van liederen of het kijken naar objecten roepen een fijn gevoel op. Ons brein is zo bedraad dat gevoelens van welzijn

sneller worden opgeroepen door plaatsen, geografische locaties, dan door foto's, objecten of geluiden. Dat ontdekten neurowetenschappers van de Universiteit van Surrey die in opdracht van de National Trust een serie Britten door de MRI-scan haalden. 'Topophilia' blijkt een in het brein aantoonbaar verschijnsel te zijn. Meer nog dan een trouwring, foto's van geliefden, etc. roept een geografische *locatie* gevoelens op van geborgenheid, veiligheid, rust en kalmte. Jongere respondenten gaven aan dat hun identiteit nog het meest door bepaalde plaatsen was gevormd.

Ik kan niet beoordelen of dit onderzoek helemaal klopt. Maar hoe dan ook, 'heimat' is terug van weggeweest. En dan bedoel ik niet die ontroerende Duitse televisieserie, maar het ouderwetse begrip 'heimat', dat onvertaalbare Duitse woord dat een combinatie vormt van vaderland, volk, natie en persoonlijke geborgenheid. Angela Merkels nieuwe Grote Coalitie heeft zelfs een heus *Ministerium für Heimat* gecreëerd, gekoppeld aan het machtige ministerie van Binnenlandse Zaken en (natuurlijk) geleid door een Beier. In die deelstaat hadden ze al een ministerie voor *Laptop und Lederhose* (zoals het daar wel wordt genoemd). Dat ministerie investeert vooral in bouw, infrastructuur en duurzaamheid. Hoe behoud je de schoonheid van het Beierse platteland, maar leg je wel onder alle Alpenweides glasvezelkabels aan – zoiets. In Noordrijn-Westfalen doen ze het anders, daar zegt de heimatminister dat je heimat niet als exclusieve geografische locatie moet opvatten, maar als 'gevoel van geborgenheid', dat bestaat in de 'openheid en tolerantie' die zo eigen zou zijn aan het Rijnland (checkt u zelf de site, het staat er echt).

Het lijkt erop dat de Duitsers er alles aan doen om heimat als concept en politiek programma uit handen van bloed-en-bodemadepden proberen te rukken. Wellicht in de hoop het succes van de Oostenrijkse president Alexander von der Bellen te evenaren. Die won met behulp van een groen-ecologische invulling van heimat en de schlager 'I am from Austria' de presidentsverkiezingen (twee keer).

Dus, wat is nu heimat, en hoe moeten we dat proces van 'Beheimatung' bevorderen? Want heimat is goed voor het gevoel van 'social wellbeing'. Mits dit uit de mottenballenkist opgegraven concept niet exclusief en te absoluut wordt ingevuld. Dat blijkt onder meer uit een project 'Belonging & Heimat' van de universiteiten van Manchester en Cambridge.

De absolute heimat bestaat niet meer. De meeste mensen worden allang niet meer op het platteland geboren, maar in een flat. En ze zijn zo vaak verhuisd en ontworteld, dat ze dikwijls helemaal geen natuurlijke heimat meer hebben. Je kiest zelf waar je je gaat settelen, wie je netwerk is, en waar je je thuis gaat voelen. Maar, en dat is de clou, bij dat thuisvoelen kunnen burgers, overheid en maatschappelijk middenveld elkaar wel helpen.

Hoe die heimat 2.0 praktisch vorm moet krijgen, daarover zijn ook de Duitsers nog niet uit. Sowieso met meer geld voor duurzame energie, behoud van het landschap en monumenten en uitbreiding van internettoegang. En in Noordrijn-Westfalen ook met geld voor buurthuizen, kerken én moskeeën die in de wijk activiteiten organiseren (wat uiteraard meteen kritiek opleverde).

Wat zou het Nederlandse equivalent zijn? Minder toeristen in Amsterdam, meer thuiswerkende forensen en betere bescherming van de laatste restjes platteland? Of toch de goedkopere oplossingen: Buma, volkslied en Holland Heinekenhouse?

Ik ben er zelf ook nog niet uit. Is die heropleving van 'heimat' een hulpeloze poging van 'oude politiek' om stemmen op rechts te heroveren? Of is het, hoe onhandig ook, een oprechte poging een thuis te bieden aan de groeiende groep mensen die zich ontheemd voelen? Eerlijk gezegd hoeft dat er niet zo veel toe te doen – 'heimat' wordt door onszelf gecreëerd, het is ons brein dat gaat zoemen bij het plaatje van onze geboorteflat.

Een interessante wending geven de Britse onderzoekers van 'Belonging & Heimat' aan 'Beheimatung'. In tijden waar de woon- en verblijfplaats voor veel mensen voorlopig, individualistisch en onvoorspelbaar is, wordt dit gevoel van geborgenheid nog het best benaderd en gereconstrueerd wanneer mensen voelen

dat het er op de plek waar ze leven eerlijk aan toe gaat. Dat hen recht wordt gedaan. Die vroegste herinneringen van geluk en geborgenheid (wanneer iemand tenminste niet door zijn of haar jeugd getraumatiseerd is geraakt) impliceren immers dat je er mocht zijn, en ook billijk werd behandeld. Heimat is dus waar mensen het eerlijkst met zichzelf en de anderen kunnen leven. Vult u maar in waar dat is.

Beatrice de Graaf is hoogleraar geschiedenis van de internationale betrekkingen in Utrecht.

Dit artikel werd gepubliceerd in NRC Handelsblad op

Zaterdag, 7 april 2018, pagina 2 - 3